

ali neobdelanih kamnitih plošč do zahtevnejše grajenih pravokotnih in okroglih grobov ter kupolastih grobnic z jaškastim vhodom (grob 6 in 11). Med grobnimi pridatki prevladujejo domače oblike keramičnih posod, kot so sivi lonci s cilindričnim in narebrnim ustjem in široke skledе. Grobi ročno izdelani lonci z metličastim ornamentom kažejo na

Sl. 89 Zloganje — rimska oljenka
Fig. 89 Zloganje — a Roman oil-lamp

staroselsko tradicijo, o keltskem poreklu prebivalstva pa govorita tudi dve hiša-

sti žari. Od fibul nastopa kolenčasti tip, najdena je bila tudi fibula v obliki del-fina (gr. 9). Najdeni so bili štirje novci, ki so datirani od 1. pol. 1. st. do Avrel-jana (270—275).

Prihodnje leto bomo z izkopavanjem sistematično nadaljevali. V Zloganju so namreč znane najdbe iz leta 1927, ko so pri gradnji kozolca v neposredni bližini sedaj odkritega grobišča, naleteli na rimske gradbene ostanke (zidovi, opeka, vodovodne cevi). Stare in nove najdbe skupaj kažejo, da je bila na področju vasi Zloganje verjetno neka manjša ruralna naselbina ali morda villa rustica, na hribu Tičnica pa njej pripadajoče grobišče.

Najdbe hrani DM v Novem mestu, inv. št. 1024—1086. — D. B.

VILIZAN, IV, 2. — Na morskem dnu je Degrassi zabeležil ostanke rimskega pristanišča.

Na polju v neposredni bližini in na samem mestu današnje opekarne, so našli rimsko opeko, ostanke stare peči, svinčene cevi in drugo.

Podatki o najdbah na celini so zelo skromni. Zaradi pomembnosti najdišča, ki kaže na rimski obrtniški kompleks, je treba predvideti sondažne raziskave na predelu od vznožja hriba do prve stanovanjske hiše ob cesti Koper—Izola. — E. B. T.

VINICA, IV, 2. — Na njivi Kaligarič Jožefa iz Izole, ki leži na hribu **Decima** j. od Vinice, je bil najden žgan grob v kamniti žari. Najdišče leži blizu Kaštelirja pri Dvorih nad Izolo in pripada zgodnjerrimskemu času. — E. B. T.

ZLEBIČ — Glej: Prazgodovina — podrobneje neopredelljivo.

POZNA RIMSKA DOBA IN PRESELJEVANJE LJUDSTVEV

AJDNA NAD POTOKI, VI, 7. — Arheološka terenska raziskovanja na kasnoantični naselbini — refugiumu na **Ajdni** (1048 m) nad vasjo Potoki, so obsegala v letu 1978 v objektu VIII podaljšek arheološke topografske sonde iz 1976 (v izmeri $6,0 \times 4,50$ m v povprečni gl. 1,20 m). Izkop je potekal v skladu z večletnim načrtnim raziskovanjem te gorske naselbine. Izkopana jama je bila pod odstranjenim humusnim slojem, prepreženim s koreninami bukev (db. 0,50 m),

zapolnjena z ruševinami razpadlega zidu, ki je bil sestavljen iz lomljenega kamna, povezanega z malto. Z izkopano ruševino je bila ugotovljena š. sakralnega objekta (14 m), prezbiterij in sv. stranski prostor (B), ki je zapolnjen z živo skalo (v izmeri 3,70 in 3,40 m dl. ter š. 2,40 m). Prihod je bil iz prezbiterija. Odkriti, v. del sakralnega prostora po načinu zidave z arhitekturnimi prvini v ohranjeni zasnovi sodi, v primerjavi s cerkvijo na Vranju, pred-

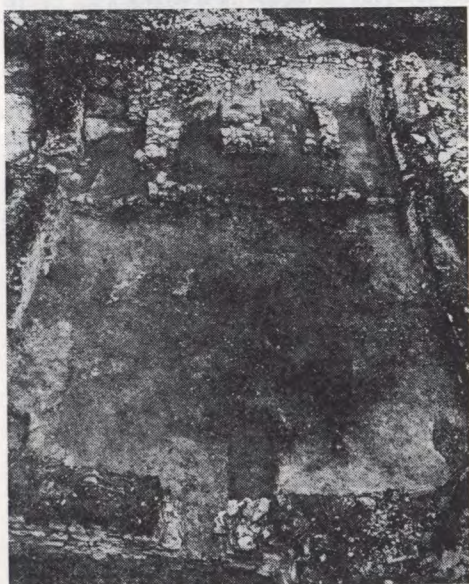

Sl. 90 Ajdna — v letu 1978 odkriti presbiterij
Fig. 90 Ajdna — the presbytery, discovered
in 1978

vsem pa Krnsko goro nad Gosposvetskim poljem, v kasnorimski čas (5. stol.). Znotraj prezbiterja je tlak oblikovan z maltnim estrihom, ki ni najboljše ohranjen. Ob j. in s. steni zidu so bili v sipu odpadlega ometa manjši kosi barvanega ometa v več intenzivnih tonih okra, tudi v zeleni ali modri barvi poslikavi v »secco« tehniki. Ohranjena vi. zidov je od 1 do 1,50 m na v. strani. Med slučajne najdbe v ruševini naj omenim del žrmlje iz kremenčevega konglomerata. Po izkopavanjih smo uredili provizorično zimsko zaščito s tem, da smo stene zidov prekrili z umetnim usnjem.

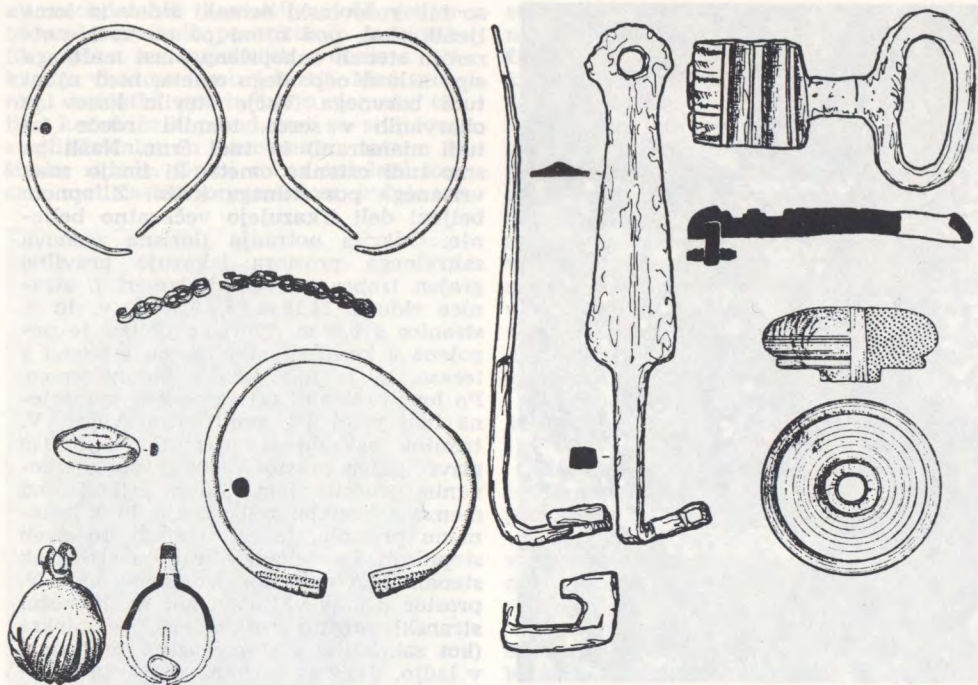
V septembru 1979 so se nadaljevala arheološka terenska dela na kasnoantični naselbini — refugiumu na Ajdni (glej VS 21, 1977, 195 in AV 29, 1978, 532). Letošnji izkop smo načrtovali v notranji del sakralnega prostora — objekt VIII, v ladjo in na zunanje z. obzidje ter na vhod. Pod humusno plastjo, prepredeno s koreninami (površinska plast db. 0,40 m),

so bili ruševinski ostanki zidov iz lomljenih skal, pod njimi pa ob vseh notranjih stenah nakopičena plast maltnega sipa s kosi odpadlega ometa, med njimi tudi barvnega. Večje število kosov je obarvanih v secco tehniki rdeče (so tudi niansirani) in tudi črno. Našli pa smo tudi ostanke ometa, ki imajo znak vrisanega posvetilnega križa. Z apnom beljeni deli izkazujejo večkratno beljenje. Odkrita notranja tlorisna zasnova sakralnega prostora izkazuje pravilno grajen trapez v notranji izmeri j. stranice zidu z 11,15 m, s. 9,90 m, v. in z. stranice s 6,80 m. Tlorisna oblika je pogojena s konfiguracijo terena oziroma s teraso, ki je nastajala s kamnolomom. Po longitudinalni osi je cerkev usmerjena bolj proti JV, proti vrhu Ajdne. V tretjina sakralnega prostora je 0,50 m privzdignjen prostor s podkvasito oblikovanim prezbitერიem. Glavni prihod pred menzo s hrambo relikviarija in k zidanemu prestolu, je bil v sredi po dveh stopnicah. Le deloma ohranjeni estrihi ob stenah nam nakazuje izdelavo tlaka. V. prostor (C), je vključen kot sz. pomožni stranski prostor cerkvenega kompleksa (kot zakristija) s stopničastim prehodom v ladjo. Velikost oziroma notranja povr-

Sl. 91 Ajdna — notranjost objekta VIII po izkopavanju 1979

Fig. 91 Ajdna — interior of object VIII after the excavations in 1979

Sl. 92 Ajdna — najdbe iz leta 1979

Fig. 92 Ajdna — finds from the year 1979

šina je 4,30 m in 4,20 m $\times$ 2,40 m ši. Rob stopnice v prehodu (ši. 1 m) je bil prekrit z desko. V notranjem sv. kotu tega prostora je pravokotno oblikovan zidec (velikost 1,50 $\times$ 1,10 m) neugotovljenega namena. Nasproti zidanega prestola in menze v prezbitერიju, ob z. notranji steni, v središčni vzdolžni smeri, smo odkrili obzidano poglobljeno rakev, dl. 1,70 m, š. 0,60 m, gl. 0,45 m. V njej so bili ostanki okostja ženske stare okoli 24 let. V primarni legi so ostali kolki z zg. deli obeh stegenic in ob njih iztegnjene dlani rok z grobimi kulturnimi pridevki. Večji del skeleta je bil uničen, deloma v drugotni, razdejani legi. Po sredi je bilo očitno plenjenje. Grob 1 ima smer Z—V z ostanki lobanjskih fragmentov na z. strani zidanega groba. Grobna jama je bila deloma zapolnjena s sipom maltnege peska, predvsem pri lobanji, deloma s humusom, pomešanim s kamnitim drobirjem. Prvotno je bil grob prekrit z neohranjeno kamnito ploščo. Pridatki v grobu: pod zapestjem l. dlani neskljenjena bronasta zapestnica s trombastim or-

namentiranim zaključkom; ob lobanjskih fragmentih neskljenjena bronasta obsenčnika; na prstu desne roke sklenjen srebrn prstan okrašen, z graviranim križem; za vratnimi vretenci deli odtrgane kovinske verižice — ovratnice (sl. 92). V jz., notranjem kotu, ob j. steni zidu smo v skalnatem drobirju odkrili grob otroškega skeleta (inf. II, spol?). Smer pokopa Z—V. Lobanja a front. Roki iztegnjeni ob telesu, sp. del rok položen preko kolkov. Grobna jama je bila ob straneh omejena s kamni. V sivem gruščnatem zasipu groba so bili drobci oglja. Nad lobanjo smo odkrili keramično skledico, okrašeno z valovnico.

Odkriti arhitekturni elementi z grobovi in najdbami nakazujejo memorialno funkcijo doslej odkrite stavbe. Slučajne najdbe: (sl. 92) v sipu ometa, v bolj odmetnem položaju v prostoru C smo odkrili odlično izdelan koščen ploščat svitek, ki je okrašen v rezanih koncentričnih krogih, in bronast kraguljček. V izmetnem položaju je bila kovana železna pasna spona. V notranjosti la-

dijskega prostora je bilo v različnih legah več ostankov keramičnih posod. Večinoma so rjavo sive barve, nekatere tudi opečnate. Na trebušastem delu je večkrat oblikovana valovnica ali vodoravne kanelure. Ohranjeni deli nakazujejo kroglasto obliko posod.

Izkopavanja in raziskovanja so omogočili Raziskovalna skupnost Slovenije, Temeljna kulturna skupnost Jesenice in TKS Kranj. Pri terenskih in strokovnih delih so sodelovali: konservator B. Sajovic in umet. zgodov. B. Jenčič, arheologi M. Sagadin, Janez Meterc, Lidija Ileršič, S. Ciglenečki, fotograf D. Holinski, inž. D. Prešern in drugi sodelavci GM v Kranju. — A. V.

CATEŽ OB SAVI. — Glej: Prazgodovina — podrobneje neopredelljivo.

GONJAČE. — Glej: Novejše dobe.

GRADEC PRI PRAPRETNEM, XVI, 8, Laško. — V okviru raziskovalnih akcij, ki jih financira RSS, smo letos raziskovali poznoantično utrjeno naselbino **Gradec** pri Prapretnem. Namen akcij je bila predvsem izdelava natančnega geodetskega posnetka terena z vsemi danes na površini vidnimi stavbnimi objekti, ter sondiranje naselbine, saj njena stratigrafija doslej ni bila jasna. Poleg tega smo skušali ugotoviti tudi lego poznoantičnega grobišča. Akcija je z manjšimi presledki trajala od 25. 9. do 15. 10. 1978. Pri delu sta sodelovala poleg podpisane ga še študent arheologije Ivan Šprajc in geometer Igor Habjan.

1. sonda. Izkopali smo na jv. strani Gradca, na prostoru med ruševinama, označenima na skici v AV 26, 1975, 264 s številčkama 1 in 3. Kulturna plast je bila gl. 120 cm. Najdeni predmeti (številkne črepinje, žlindra, kosti, gumb iz steklene mase, fragment bronaste, trikotno oblikovane pločevine, del imbrekasa), kažejo, da gre za povsem premešano plast, kar je verjetno posledica bližine obeh stavb in pripadajočih cistern. Najdena keramika pripada deloma prazgodovinskemu času, deloma obdobju pozne antike.

2. sonda. Na sz. strani je pokazala naslednjo sliko: okrog 70–90 cm db. plast z ostanki poznoantičnega materiala; šele v zadnjih 10 cm kulturne plasti smo našli naletke na fragmente prazgodovinske keramike. Med najdbami v tej sondi je poleg številne poznoantične keramike treba omeniti tudi naslednje predmete:

folis cesarja Konstantina, bronast obesek oziroma našitek (vel. $2,7 \times 2,5$ cm), fragmente ustij steklenih kozarcev, več manjših kosov bronaste pločevine, železno iglo in železno žlindro.

3. sonda. Izkopali smo jo v sv. vogalu objekta, označenega na prej omenjeni skici s št. 4. Plast ruševin je bila tu db. do 70 cm (pretežno lomljenci velikosti do 50 cm). Tik nad tlakom je bilo nekaj poznoantičnih črepinj in fragmenti stekla. Tlak je, kolikor je bilo mogoče ugotoviti zaradi majhne izkopane površine, sestavljen iz manjših lomlencev in steptane ilovice. V kotu stavbe so bile najdene tudi popolnoma ohranjene žrmlje (pr. 40 cm), pod katerimi je bil tlak dvignjen nekako za 10 cm, torej nekakšen podstavek in obenem dokaz, da so žrmlje ležale v primarnem položaju. Med ruševinskim kamenjem je bil najden tudi kos ploščato obdelanega kamna, velikosti 60×40 cm, ki je bil na eni strani polkrožno oblikovan. Morda gre za del okrogle mize (db. 10 cm).

Posebej zanimivo je dejstvo, da v tej sondi pod ruševino nismo našli plasti žganine, kot je to pri tovrstnih naselbinah že skoraj pravilo. Ali lahko iz tega potegnemo že tudi zaključek, da naselbina ni končala v ognju, za kar bi po drugi strani govorila tudi odlična ohranjenost ruševin? Na podlagi le ene majhne sonde danes ni mogoče povsem pritrldno odgovoriti na to vprašanje.

Dve sondi smo izkopali tudi na **parc. št. 866** in 864 k. o. Marijina vas, na travniku, oddaljenem okrog 100 m od same naselbine, kjer smo iskali poznoantično grobišče. V obeh sondah je bila najdena kulturna plast, ki je pri eni segala celo 160 cm v gl. Izgleda, da gre za naplavljeno plast, saj je ležala sonda v prevallu med dvema vzpetinama. Najdene so bile posamezne črepinje (pretežno prazgodovinske) in oglje. Sledov poznoantičnega grobišča dosedaj nismo odkrili.

Na j. strani prej omenjenih parcel se nahajajo tri vzpetine, pr. okrog 15 m, ki predstavljajo, kolikor so umetne, najverjetneje prazgodovinske gomile. Na ta prostor se vežejo tudi pripovedke o zakopanem »zlatega teletu« in vraža, da na tem prostoru straši.

Zaradi geodetskega posnetka smo ves prostor temeljito očistili in pri tem ugotovili v glavnem isti tloris ruševin, kot je bil podan že na skici v AV 26 z nekaj korekturami, ki so bile mogoče zaradi boljše vidljivosti. Precej se je spremenila le celotna oblika naselbine (gre